Catàleg de la col·lecció de mol·luscs (Mollusca) del Museu Regional d'Artà (Mallorca)

Guillem X. PONS i Pere SUREDA

SHNB

SOCIETAT D'HISTÒRIA NATURAL DE LES BALEARS

Pons, G. X. i Sureda, P. 1995. Catàleg de la col·lecció de mol·luscs (Mollusca) del Museu Regional d'Artà (Mallorca). *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 38:15-34. ISSN 0212-260X. Palma de Mallorca.

Es dóna a conèixer el catàleg de la col·lecció de mol·luscs del Museu Regional d'Artà (Mallorca). S'ha realitzat la revisió taxonòmica, reordenació, reetiquetació, determinació de material i recatalogació de les seus 227 tàxons corresponents a 97 famílies. A més a més, s'analitza, numèricament, la bibliografia més rellevant publicada sobre els mol·luscs (Mollusca) vivents de les Balears.
Paraules clau: *col·leccions, Mollusca, Museística, Artà, Illes Balears.*

CATALOGUE OF MOLLUSCA IN THE MUSEU REGIONAL D'ARTA (MALLORCA). All molluscan taxa deposited in this local museum were taxonomically revised, reordered and relabeled. The fund consists of 227 taxa belonging to 97 families. A bibliographic revision of the different checklists of living Balearic Mollusca so far reported is also given.
Keywords: *collections, Mollusca, Museistics, Artà, Balearic Islands.*

Guillem X. PONS Institut d'Estudis Avançats de les Illes Balears (IEAIB-CSIC), Carretera de Valldemossa km 7,5, 07071 Palma de Mallorca. Pere SUREDA, Museu Regional d'Artà, Plaça d'Espanya, 4, 07570 Artà (Mallorca).

Recepció del manuscrit: 30-juny-94; revisió acceptada: 12-gen-95.

Introducció

Els Museus de Ciències Naturals tenen bàsicament tres vessants: conservació de col·leccions (conservadors en plantilla), investigació (increment de col·leccions pròpies, intercanvi o préstec de material entre institucions, centre de recerca) i divulgativa (exposicions, tasca didàctica) (Alcover *et al.*, 1987). Malauradament són pocs els centres que aconsegueixen abarcar amb èxit aquestes tres vessants. L'objectiu d'aquest treball és el de donar a conèixer part d'uns fons de col·leccions poc conegut i per tant poc consultat. No obstant, el Museu Regional d'Artà (secció de ciències naturals) compta, en conjunt, amb un fons de col·leccions no poc important i, en general, en molt bon estat de

conservació. Aquesta tasca de conservació s'ha duit a terme gràcies a la tasca desinteressada de moltes de persones que aprecien el valor naturalístic que amaguen aquestes col·leccions.

La catalogació de col·leccions és una tasca que es realitza de forma sistemàtica a tots els Museus del món. Així alguns dels darrers catàlegs publicats són, per exemple, Doadrio (1989) realitza el catàleg de peixos d'aigua dolça, Ibáñez i Fernández (1989) de Quiròpters, ambdues col·lecions del *Museo Nacional de Ciencias Naturales de Madrid*, McMinn (1993) el catàleg osteològic d'aucells del *Museu de la Naturalesa de les Illes Balears*. Però la relació de catàlegs o inventaris faunístics no és exclusiu de Museus. També es realitzen treballs per donar a conèixer el conjunt faunístic d'una localitat (Cuerda *et al.*, 1989-90), d'una àrea (trobam múltiples exemples a Alcover *et al.*, 1993), d'una illa (Compte, 1968), d'una regió (Garcia i Massutí, 1987), d'un país (Bellés, 1990) o àdhuc d'una regió biogeogràfica (Winkler, 1924-32). El nombre total d'espècies que es recolleixen en els distints catàlegs o inventaris són ben dispars. Per

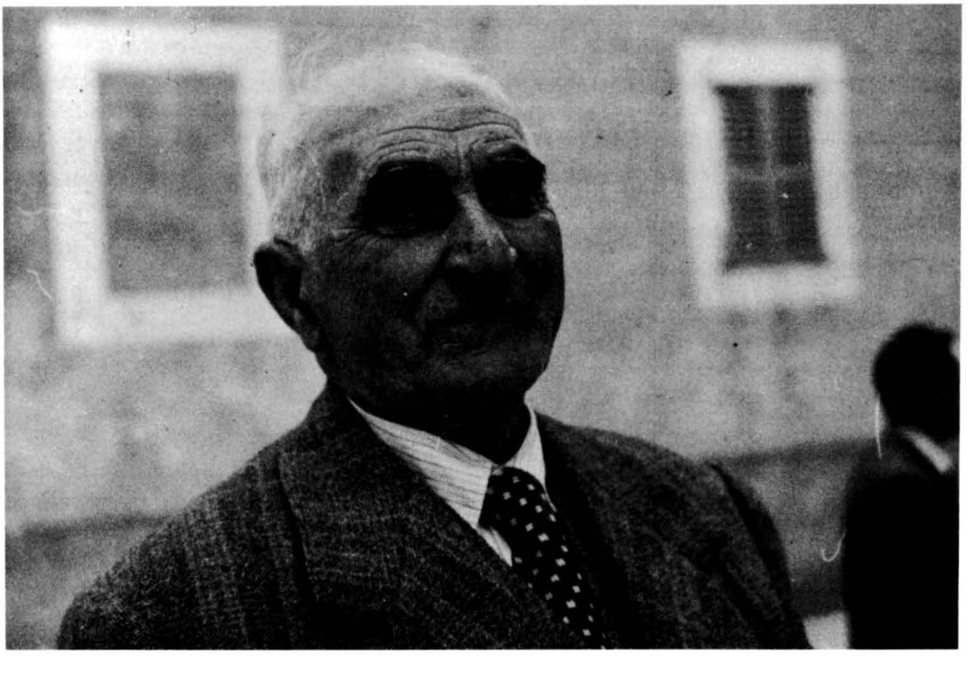

Fig. 1. Llorenç Garcias Font (1885-1975) a l'edat de 71 anys. Membre fundador de la Societat d'Història Natural de les Balears i de la Institució Catalana d'Història Natural.
Fig. 1. Llorenç Garcias Font (1885-1975) 71 years old. Founder member of the Societat d'Història Natural de les Balears and the Institució Catalana d'Història Natural.

posar algunes dades extremes d'aquests exemples citats Bellés (1990) cita 6 espècies de coleòpters de la família Ptinidae, mentre que Winkler (1924-32) 8.805 coleòpters de la regió paleàrtica.

El Museu regional d'Artà fou fundat l'any 1927. A l'entorn d'aquestes dates, Mossèn Llorenç Lliteres, artanenc i aleshores professor d'Història del Seminari de Mallorca, va tenir la iniciativa de crear en el seu poble el Museu Regional d'Artà. Es, per tant, una institució pionera en la conservació de col·leccions científiques de la nostra comunitat. A les Illes Balears es conserven més de 500.000 exemplars en col·leccions privades i públiques de ciències naturals (Alcover, 1992). En aquest Museu, ja des del començament, es desenvoluparen tres seccions: d'arqueologia, d'història natural i d'etnografia. La secció d'història natural fou creada per l'artanenc i membre fundador de la Societat d'Història Natural de les Balears Llorenç Garcias Font (1885-1975) (Sureda, 1976) (Fig. 1). La totalitat de la col·lecció zoològica està conformada per més de 5000 especímens amb aproximadament 1400 tàxons, principalment recol·lectats per la comarca d'Artà.

Després de quasi més de mig segle de la seva fundació s'ha iniciat la seva revisió taxonòmica, reordenació, reetiquetació, determinació de material i recatalogació. Aquesta col·lecció ja fou objecte d'una nota zoològica on es citen 5 espècies marines noves per a les Balears (Garcias-Font, 1954) que no citava Hidalgo (1917), autor qui realitzà el catàleg més complet de mol·luscs marins de les costes ibèriques, de les Gimnèsies i Pitiüses. En el seu treball

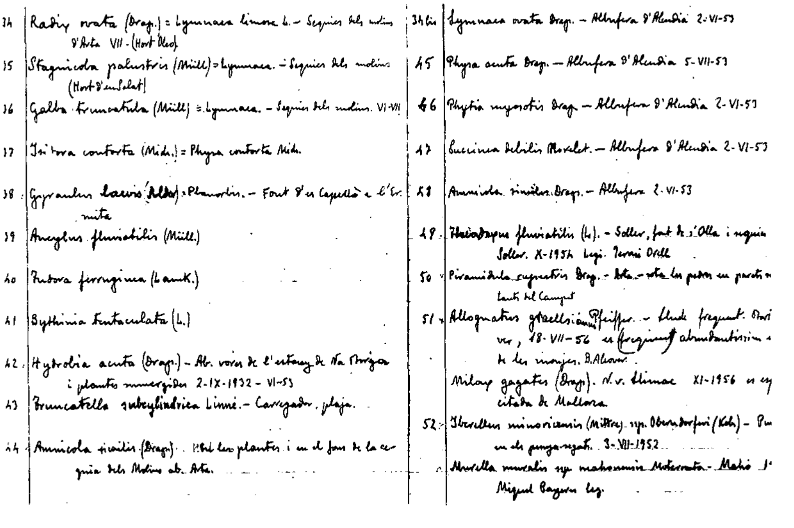

Fig. 2. Registre original del catàleg de mol·luscs del Museu Regional d'Artà realitzat per Ll. Garcias Font.

Fig. 2. Original record of the catalogue of Mollusca in the Museu Regional d'Artà, *done by Ll. Garcias Font.*

cita o recull la citació de 421 espècies de les costes de les Balears. Cinc de les vuit classes en que compta el fíl·lum Mollusca estan representades en el material estudiat: Polyplacophora, Gastropoda, Bivalvia, Cephalopoda i Scaphopoda. En aquest treball es revisa la col·lecció de mol·luscs del Museu Regional d'Artà, que consta aproximadament d'uns 3000 especímens distribuïts en 97 famílies i 227 espècies. La majoria dels tàxons foren recol·lectats per les costes i muntanyes de la comarca d'Artà. No obstant, estan representats alguns gastròpodes del Llevant ibèric (6 espècies), de França (2 espècies) i de Canàries (1 espècie).

Per a la seva revisió del material s'ha seguit, essencialment, a Nordsieck (1968; 1969; 1972; 1977; 1982), Gasull (1963; 1964; 1965; 1979) i Guerra (1992). Pel que fa a l'ordenació taxonòmica s'ha seguit, essencialment, el criteri establert per Abbott i Boss (1989) i Sabelli *et al.* (1990) per als mol·luscs marins i Altonaga *et al.* (1994) per als terrestres. Cal dir que tota ordenació taxonòmica i adscripció de les espècies dins jerarquies de rang superior resta avui dia molt controvertida. Els diferents tàxons s'han agrupat en classes, famílies, subfamílies i dintre d'aquestes s'ha seguit l'ordenació alfabètica, tal com segueix Abbott i Boss (1989).

Catàleg

En el següent catàleg es relaciona gènere, espècie, descriptor, any de descripció, localitat, data de recol·lecció i autor original de la determinació (si apareix a l'etiqueta original o al llibre de registre). No obstant, tot el material ha estat revisat pels autors (determinat taxonòmicament, reordenat i reetiquetat). La col·lecció s'ha catalogat de bell nou amb les sigles corresponents a: *Col·lecció de Mol·luscs - Museu Regional d'Artà* (acrònim CM-MRA).

Classe Polyplacophora

Família Leptochitonidae
Subfamília Leptochitoninae
Lepidopleurus cajetanus (Poli, 1791). CM-MRA 246.

Família Ischnochitonidae
Subfamília Lepidochitoninae
Lepidochitona corrugata (Reeve, 1848). CM-MRA 1.

Família Chitonidae
Subfamília Chitoninae
Chiton olivaceus Spengler, 1797. CM-MRA 2.

Classe Gastropoda

Família Haliotidae
Haliotis tuberculata lamellosa Lamarck, 1822, platja de la colònia de Sant Pere (Artà), 01.07.1925. CM-MRA 3.

Família Fissurellidae
Subfamília Emarginulinae
Emarginella huzardii (Payraudeau, 1826). CM-MRA 4.
Emarginula octaviana Coen, 1939, platja d'es Carregador (Capdepera). CM-MRA 5.
Emarginula sicula Gray, 1825, platja d'es Carregador (Capdepera). CM-MRA 6.
Subfamília Diodorinae
Diodora graeca Linneo, 1758, platja d'es Carregador (Capdepera) 01.09.-

1915. CM-MRA 7.
Diodora italica (Defrance,1820), platja de la colònia de Sant Pere (Artà). CM-MRA 8.
Subfamília Fissurelinae
Fissurella nubecula Linneo, 1758, platja d'es Carregador (Capdepera), 01.07.1915. CM-MRA 9.

Família Patellidae
Subfamília Patellinae
Helcion pellucidus Linneo, 1758, es Carregador (Capdepera). CM-MRA 10.
Patella caerulea Linneo, 1758, colònia de Sant Pere (Artà). CM-MRA 11.
Patella caerulea var *subplanata*, cala Rajada (Capdepera). CM-MRA 12.
Patella rustica Linneo, 1758, sa Torre (Capdepera). CM-MRA 13.
Patella ulyssiponensis Gmelin, 1791, sense dades. CR-MRA 14.

Família Trochidae
Subfamília Monodontinae
Jujubinus exasperatus (Pennant, 1777), cala Rajada (Capdepera) (Bou), 01.01.1938. CM-MRA 15.
Jujubinus striatus (Linneo, 1758). CM-MRA 16.
Monodonta mutabilis (Philippi, 1846), badia d'Alcúdia (Artà). CM-MRA 17.
Monodonta turbinata (Von Born, 1778), badia d'Alcúdia (Artà). CM-MRA 18.
Subfamília Gibbulinae
Gibbula adansonii (Payraudeau, 1826). CM-MRA 19.
Gibbula ardens (Von Salis, 1793), sense localitat, 01.01.1954. CM-MRA 20.
Gibbula divaricata (Linneo, 1758). CM-MRA 21.
Gibbula fanulum (Gmelin, 1790), Capdepera (Bou), 10.03.1944. CM-MRA 22.
Gibbula magus (Linneo, 1758), cap Vermell (Capdepera) (22 braces), 01.07.1920. CM-MRA 23.
Gibbula umbilicaris (Linneo, 1758), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 24.
Gibbula varia (Linneo, 1758), badia d'Alcúdia (Artà), 01.01.1933. CM-MRA 25.
Subfamília Calliostomatinae
Calliostoma conulus (Linneo, 1758), cala Rajada (Capdepera) (Bou). CM-MRA 26.
Calliostoma zizyphinum (Linneo, 1758). CM-MRA 27.
Subfamília Trochinae
Clanculus jussieui (Payraudeau, 1826), roques d'es Carregador (Capdepera), 01.08.1924. CM-MRA 28.

Família Turbiniidae
Bolma rugosa (Linnneo, 1767), colònia de Sant Pere (Artà), 01.08.1931. CM-MRA 29.

Família Phasianellidae
Tricolia speciosa (Von Mühlfeld, 1824), platja d'es Carregador (Capdepera), 01.08.1920. CM-MRA 30.
Tricolia tenuis (Michaud, 1829), platja d'es Carregador (Capdepera). CM-MRA 31.

Família Neritidae
Subfamília Neritinae
Theodoxus fluviatilis (Linneo, 1758), font de s'Olla (Sóller), 01.06.1954. J. Orell leg. CM-MRA CM-MRA 32.
Subfamília Smaragdiinae
Smaragdia viridis (Linneo, 1758), platja d'es Carregador (Capdepera). CM-MRA 33.

Família Littorinidae
Littorina neritoides (Linneo, 1758), badia d'Alcúdia (Artà), 01.06.1933. CM-MRA 34.

Família Pomatiasidae
Pomatias elegans (Müller, 1774), Sant

Feliu de Codines (sobre pedres), 01.08.1938. CM-MRA 35.
Tudorella ferruginea (Lamarck, 1823), Artà. CM-MRA 36.

Família Hydrobiidae
Pseudamnicola spirata (Paladilhe, 1869), Artà (en plantes, síquies dels Molins). CM-MRA 37.
Ventrosia ventrosa (Montagu, 1803), estany de na Borges (Artà), 02.09.1932. CM-MRA 38. I estany de na Borges (Artà), 01.05.1953. CM-MRA 39.

Família Bithyniidae
Bithynia leachi (Sheppart, 1823). CM-MRA 40.
Bithynia tentaculata (Linneo, 1758), Artà (síquies de poca corrent). CM-MRA 41.

Família Truncatellidae
Truncatella subcylindrica (Linneo, 1758), cala Rajada (Capdepera). CM-MRA 42.

Família Rissoidae
Subfamília Rissoinae
Alvania cimex (Linneo, 1758), platja d'es Carregador (Capdepera). CM-MRA 43.
Alvania subcrenulata Schwartz, 1869, platja d'es Carregador (Capdepera). CM-MRA 44.
Rissoa auriscalpium (Linneo, 1758), platja d'es Carregador (Capdepera), 01.07.1912. CM-MRA 45.
Rissoa guerinii Récluz, 1843, platja d'es Carregador (Capdepera), 01.011912. CM-MRA 46.
Rissoa ventricosa Desmarest, 1814, platja d'es Carregador (Capdepera). CM-MRA 47.
Rissoa violacea Desmarest, 1814, platja d'es Carregador (Capdepera), 01.01.1912. CM-MRA 48.
Subfamília Rissoininae
Rissoina bruguierei (Payraudeau, 1826), platja d'es Carregador (Capdepera), 01.06.1912. CM-MRA 49.

Família Cerithiidae
Bittium reticulatum (Da Costa, 1778), colònia de Sant Pere (Artà). CM-MRA 50.
Cerithium rupestre Risso, 1826, colònia de Sant Pere (Artà), CM-MRA 51. I badia d'Alcúdia (Artà). CM-MRA 52.
Cerithium vulgatum Bruguière, 1792, colònia de Sant Pere (Artà). CM-MRA 53.

Família Fossariidae
Fossarus ambiguus (Linneo, 1758), platja d'es Carregador (Capdepera). CM-MRA 54. I platja d'es Carregador (Capdepera), 01.01.1915. CM-MRA 55.

Família Turritellidae
Turritella turbona Monterosato, 1877, cap Vermell (Capdepera) (entre detritus a 30 braces). CM-MRA 56.

Família Vermetidae
Serpulorbis arenaria (Linneo, 1767), Capdepera (amb xarxa). CM-MRA 57. I cala Rajada (Capdepera). CM-CMA 58.

Família Aporrhaidae
Aporrhais pespelecani (Linneo, 1758), Palma de Mallorca. CM-MRA 59.
Aporrhais serresianus (Michaud, 1827), cala Rajada (Capdepera), 01.121960. A. Villalonga leg. CM-MRA 60.

Família Crepridulidae
Calyptraea chinensis (Linneo, 1758), es Carregador (Capdepera), 01.06.1920. CM-MRA 61.

Crepidula unguiformis Lamarck, 1822, es Carregador (Capdepera). CM-MRA 62.

Família Capulidae
Capulus ungaricus (Linneo, 1758). CM-MRA 63.

Família Cypraeidae
Erosaria spurca (Linneo, 1758), colònia de Sant Pere (Artà). CM-MRA 64.
Luria lurida (Linneo, 1758). Artà. CM-MRA 65.

Família Triviidae
Trivia arctica (Pulteney, 1808), colònia de Sant Pere (Artà). CM-MRA 66.
Trivia pulex (Solander in Gray, 1828), colònia de Sant Pere (Artà). CM-MRA 67.

Família Naticidae
Subfamília Polinicinae
Payraudeautia intricata (Donovan, 1804), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 68.
Subfamília Naticinae
Natica dillwynii Payraudeau, 1826, es Carregador (Capdepera), 01.08.1920. CM-MRA 69.

Família Cassidae
Subfamília Cassinae
Galeodea echinophora (Linneo, 1758), Sette (França). CM-MRA 70.
Subfamília Phaliinae
Phalium granulatum (Born, 1778), cala Rajada (Capdepera), 01.09.1920. CM-MRA 71.

Família Ranellidae
Subfamília Ranellinae
Ranella olearia (Linneo, 1758), Climent leg. CM-MRA 72.
Subfamília Cymatiinae
Cabestana cutacea (Linneo, 1767), sense localitat, 01.07.1920. CM-MRA 73.
Charonia lampas lampas (Linneo, 1758). CM-MRA 74.
Cymatium corrugatus (Lamarck, 1816), sense localitat, 01.07.1920. CM-MRA 75.

Família Triphoridae
Monophorus perversus (Linneo, 1758), es Carregador (Capdepera), 01.09.1920. CM-MRA 76.

Família Epitoniidae
Epitonium commune (Lamarck, 1822), colònia de Sant Pere (Artà), 06.09.1933. CM-MRA 77.

Família Eulimidae
Melanella polita (Linneo, 1758). CM-MRA 78.

Família Muricidae
Subfamília Muricinae
Bolinus brandaris (Linneo, 1758), colònia de Sant Pere (Artà). CM-MRA 79.
Hexaplex trunculus (Linneo, 1758), colònia de Sant Pere (Artà). CM-MRA 80.
Subfamília Muricopsinae
Muricopsis cristata (Brocchi, 1814), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 81.
Subfamília Ocenebrinae
Ocinebrina edwardsii (Payraudeau, 1826), colònia de Sant Pere (Artà). CM-MRA 82.
Subfamília Trophoninae
Trophon muricatus (Montagu, 1803), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 83.
Subfamília Thaidinae
Stramonita haemastoma (Linneo, 1766), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 84.

Família Coralliophilidae
Coralliophila meyendorffii (Calcara, 1845). CM-MRA 85.

Família Buccinidae
Subfamília Buccininae
Buccinulum corneum (Linneo, 1758), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 86.
Subfamília Pisaniinae
Pisania striata (Gmelin, 1791), colònia de Sant Pere (Artà). CM-MRA 87.
Pollia dorbignyi (Payraudeau, 1826), colònia de Sant Pere (Artà) (Badia). CM-MRA 88.

Família Columbellidae
Subfamília Columbellinae
Columbella rustica (Linneo, 1758), colònia de Sant Pere (Artà). CM-MRA 89.
Subfamília Pyreninae
Mitrella scripta (Linneo, 1758), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 90.

Família Nassariidae
Subfamília Nassariinae
Cyclope neritea (Linneo, 1758), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 91.
Nassarius corniculus (Olivi, 1792), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 92.
Nassarius costulatus (Renier, 1804), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 93.
Nassarius incrassatus (Stroem, 1768), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 94.
Nassarius mutabilis (Linneo, 1758), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 95.

Família Fasciolariidae
Subfamília Fasciolariinae
Fasciolaria lignaria (Linneo, 1758), colònia de Sant Pere (Artà) (Badia). CM-MRA 96.
Subfamília Fusininae
Fusinus pulchellus (Philippi, 1844), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 97.
Fusinus rostratus (Olivi, 1792), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 98.

Família Volutidae
Cymbium cucumis (Röding, 1798), Canàries. CM-MRA 99.

Família Marginellidae
Subfamília Marginellinae
Gibberula miliaria (Linneo, 1758), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 100.
Volvarina mitrella (Risso, 1826), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 101.

Família Mitridae
Mitra cornicula (Linneo, 1758), badia d'Alcúdia (Artà). CM-MRA 102.

Família Costellariidae
Vexillum ebenus (Lamarck, 1811), colònia de Sant Pere (Artà) (Badia). CM-MRA 103.
Vexillum tricolor (Gmelin, 1790). CM-MRA 104.

Família Cancellariidae
Subfamília Cancellariinae
Cancellaria cancellata (Linneo, 1767), cap Vermell (Capdepera). CM-MRA 105.

Família Conidae
Conus ventricosus Gmelin, 1791, colònia de Sant Pere (Artà) (Badia). CM-MRA 106.

Família Turridae
Subfamília Mangeliinae
Bela nebula (Montagu, 1803), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 107.
Mangelia attenuata (Montagu, 1803), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 108.
Mangelia paciniana (Calcara, 1839), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 109.
Mangelia vauquelini (Payraudeau, 1826), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 110.
Mangiliella multilineolata (Deshayes, 1832), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 111.

Subfamília Mitromorphinae
Mitrolumna olivoidea (Cantraine, 1835), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 112.
Subfamília Daphnellinae
Raphitoma purpurea (Montagu, 1803), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 113. I sense dades. CM-MRA 114.

Família Pyramidellidae
Subfamília Turbonillinae
Turbonilla lactea (Linneo, 1758), colònia de Sant Pere (Artà). CM-MRA 115.

Família Scaphandridae
Scaphander lignarius (Linneo, 1758), cala Rajada (Capdepera) (fonera), 27.07.1953. CM-MRA 116.

Família Bullidae
Bulla striata Bruguière, 1792, colònia de Sant Pere (Artà). CM-MRA 117.

Família Haminoeidae
Haminoea hydatis (Linneo, 1758), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 118.

Família Ellobiidae
Ovatella myosotis (Draparnaud, 1801), albufera d'Alcúdia, 02.06.1953. CM-MRA 119.

Família Trimusculidae
Trimusculus mammilaris (Linneo, 1758). CM-MRA 120.

Família Lymnaeidae
Radix peregra (Müller, 1774), Artà. CM-MRA 121. I Artà. CM-MRA 122.
Stagnicola palustris (Müller, 1774), hort d'en Salat (Artà). CM-MRA 123.

Família Physidae
Physa acuta Draparnaud, 1805, síquies na Mayans (Artà). CM-MRA 124. I de s'albufera d'Alcúdia, 05.07.1953. CM-MRA 125.

Família Planorbidae
Planorbis laevis Alder, 1837, font d'es Capellà a l'ermita (Artà). CM-MRA 126.

Família Bullinidae
Bulinus contortus (Michaud, 1829), Artà. CM-MRA 127.

Família Ancylidae
Ancyllus fluviatilis Müller, 1774, Artà. CM-MRA 128.

Família Cochlicopidae
Cochlicopa lubrica (Müller, 1774), Artà. CM-MRA 129.

Família Pupillidae
Lauria cylindracea (Da Costa, 1778), Artà. CM-MRA 130.

Família Valloniidae
Vallonia costata (Müller, 1774), Artà, 01.01.1935. CM-MRA 131.
Vallonia pulchella (Müller, 1774), Artà. CM-MRA 132.

Família Pyramidulidae
Pyramidula rupestris (Studer, 1789), Artà, 01.06.1956. CM-MRA 133.

Família Chondrinidae
Granopupa granum (Draparnaud, 1801), ses Pastores (Artà), 01.06.1931. CM-MRA 134.

Família Buliminidae
Jaminia quadridens (Müller, 1774), Sant Feliu (Catalunya), 06.09.1938. CM-MRA 135.

Família Clausiliidae
Papillifera papillaris (Müller, 1778), Artà. CM-MRA 136.

Família Ferussaciidae
Ferussacia folliculus (Gronovius, 1781), puig de Sant Salvador (Artà), 01.01.1956. CM-MRA 137.

Família Subulinidae
Rumina decollata (Linneo, 1758), Artà. CM-MRA 138.

Família Succineidae
Oxyloma pfeifferi (Rossmäessler, 1835), Artà. CM-MRA 139.

Família Euconulidae
Euconulus fulvus (Müller, 1774), Artà. CM-MRA 140.

Família Zonitidae
Oxychilus lentiformis (Kobelt, 1882), Artà. CM-MRA 141.

Família Hygromiidae
Subfamília Hygromiinae
Hygromia lanuginosa (Boissy, 1835). CM-MRA 142. I Artà. CM-MRA 143.

Família Helicellidae
Subfamília Helicellinae
Cernuella variabilis (Draparnaud, 1801), Artà. CM-MRA 144.
Cochlicella acuta (Müller, 1775), Artà. CM-MRA 145.
Cochlicella conoidea (Draparnaud, 1801), Artà. CM-MRA 146.
Cochlicella ventricosa (Draparnaud, 1801). CM-MRA 147.
Helicella apicina (Lamarck, 1822), Artà. CM-MRA 148. I de na Borges (Artà). CM-MRA 149.
Helicella pyramidata (Draparnaud, 1805), Al Morrot (Montjuic, Barcelona), 18.09.1938. CM-MRA 150.
Helicopsis conspurcata (Draparnaud, 1801), Artà. CM-MRA 151. I d'es Carregador (Capdepera). CM-MRA 152.
Monacha carthusiana (Müller, 1774), Sant Feliu (Catalunya). CM-MRA 153.
Trochoidea conica (Draparnaud, 1801), Torre de Canyamel (Capdepera). CM-MRA 154.
Trochoidea elegans (Draparnaud, 1801), Artà. CM-MRA 155.
Trochoidea frater (Dohrn et Heynemann, 1862), Artà. CM-MRA 156.

Família Helicidae
Subfamília Helicinae
Allognathus graellsianus (Pfeiffer, 1848), puig de les Monjes (Lluc, Escorca), 18.07.1956, B. Alcover leg. CM-MRA 157.
Caracollina lenticula (Férussac, 1821), Artà. CM-MRA 158. I Artà (sota pedres). CM-MRA 159.
Cepaea nemoralis (Linneo, 1758) (Catalunya). CM-MRA 160.
Eobania vermiculata (Müller, 1774), Castell de Santueri (Felanitx), 18.04.1956. CM-MRA 161. I d'Arta. CM-MRA 163.
Helix aspersa Müller, 1774, Artà. CM-MRA 163.
Iberellus balearicus (Ziegler, 1853), puig de Massanella (Escorca). CM-MRA 164.
Iberellus minoricensis (Mittre, 1842), ses Païsses (Artà). CM-MRA 165. I Palma de Mallorca. CM-MRA 166.
Murella muralis (Müller, 1771), Maó, 01.01.1957, M. Payeras leg. CM-MRA 167.
Otala lactea (Müller, 1774), castell de Santueri (Felanitx), 18.04.1956. CM-MRA 168.

Otala punctata (Müller, 1774), Artà. CM-MRA 169.
Pseudotachea splendida (Draparnaud, 1801). CM-MRA 170. I sense dades. CM-MRA 171.
Theba pisana (Müller, 1774), Artà. CM-MRA 172.
Subfamília Helicigoninae
Helicigona lapicida (Linneo, 1758), Riells (Barcelona) parets després de pluja, 09.09.1938. CM-MRA 173.

Classe Cephalopoda

Família Sepiidae
Sepia elegans Blainville, 1827, cala Rajada (Capdepera) (amb el bou), 15.08.1924. CM-MRA 174.

Família Sepiolidae
Subfamília Sepiolinae
Sepiola rondeleti Leach, 1817, cala Rajada (Capdepera) (amb el bou a 45 braces), 08.07.1934. CM-MRA 175.

Família Loliginidae
Loligo vulgaris Lamarck, 1798, cala Rajada (Capdepera), 20.08.1924. CM-MRA 176.

Família Ommastrephidae
Subfamília Illicinae
Illex coindetii (Véray, 1839). CM-MRA 177.

Família Octopodidae
Subfamília Octopodinae
Octopus macropus Risso, 1826, cala Rajada (Capdepera) (amb el bou), 27.05.1931. CM-MRA 178.
Octopus vulgaris Cuvier, 1797, es Carregador (Capdepera), 01.08.1926. CM-MRA 179.
Subfamília Eledoninae
Eledone cirrhosa (Lamarck, 1798), cala Rajada (Capdepera) amb el bou a 45 braces, 08.07.1924. CM-MRA 180.

Família Tremoctopodidae
Tremoctopus violascens Delle Chiaje, 1830, es Carregador (Capdepera) (mort vora la platja), 27.08.1924. CM-MRA 181.

Família Argonautidae
Argonauta argo Linneo, 1758, arenal de ses Pastores (Artà) (closca), 02.01.1952, Antoni Llinàs leg. CM-MRA 182. I sa Gola (Artà) (closca flotant), 15.08.1920. CM-MRA 183.

Classe Bivalvia

Família Arcidae
Subfamília Arcinae
Arca noae Linneo, 1758, colònia de Sant Pere (Artà). CM-MRA 184.
Barbatia barbata (Linneo, 1758), colònia de Sant Pere (Artà). CM-MRA 185.

Família Noetiidae
Subfamília Striarcinae
Striarca lactea (Linneo, 1767), cala Rajada (Capdepera). CM-MRA 186.

Família Glycymeridae
Glycymeris glycymeris (Linneo, 1758), cala Rajada (Capdepera) (xarxa). CM-MRA 187. I de cala Rajada (Capdepera) (xarxes 30 braces), 01.07.1920. CM-MRA 188.
Glycymeris insubrica (Brocchi, 1814), colònia de Sant Pere (Artà). CM-MRA 189.

Família Mytilidae
Subfamília Mytilinae
Mytilus galloprovincialis Lamarck, 1819. CM-MRA 190.

Mytilaster minimus (Poli, 1795), estany de na Borges (Artà), 17.09.1912. CM-MRA 191.
Subfamília Modiolinae
Modiolus barbatus (Linneo, 1758), es Carregador (Capdepera). CM-MRA 192.
Subfamília Lithophaginae
Lithophaga lithophaga (Linneo, 1758), colònia de Sant Pere (Artà). CM-MRA 193.

Família Pteridae
Pteria hirundo (Linneo, 1758), cala Rajada (Capdepera) (Bou). CM-MRA 194.

Família Pinnidae
Pinna nobilis Linneo, 1758. CM-MRA 195.
Pinna rudis Linneo, 1758, cala Rajada (Capdepera) (Bou), 26.06.1924. CM-MRA 196.

Família Limidae
Lima lima (Linneo, 1758), Capdepera, 01.07.1905. CM-MRA 197.

Família Ostreidae
Subfamília Lophinae
Lopha stentina (Payraudeau, 1826). CM-MRA 198. Colònia de Sant Pere (Artà), 01.05.1953. CM-MRA 199.

Família Pectinidae
Subfamília Chlamydinae
Chlamys glabra (Linneo, 1758), platja d'es Carregador (Capdepera), 01.09.1948. CM-MRA 200.
Chlamys varia (Linneo, 1758), cala Rajada (Capdepera) (xarxes), 01.08.1905. CM-MRA 201.
Subfamília Pectininae
Aequipecten opercularis (Linneo, 1758), cala Rajada (Capdepera) (Bou). CM-MRA 202. I del cap Vermell (Capdepera) (30 braces amb xarxa). CM-MRA 203.
Pecten jacobaeus (Linneo, 1758). CM-MRA 204.

Família Spondylidae
Spondylus gaederopus Linneo, 1758, es Carregador (Capdepera). CM-MRA 205. I sense dades. CM-MRA 206.

Família Anomiidae
Anomia ephippium Linneo, 1758, Capdepera, 01.08.1960. CM-MRA 207.

Família Lucinidae
Ctena decussata (Costa, 1829), cala Rajada (Capdepera). CM-MRA 208.
Loripes lacteus (Linneo, 1758), platja de s'arenal sa Canova (Artà), 17.09.1920. CM-MRA 209.

Família Carditidae
Cardita calyculata (Linneo, 1758), cala Rajada (Capdepera). CM-MRA 210.

Família Chamidae
Chama gryphoides Linneo, 1758, es Carregador (Capdepera). CM-MRA 211.

Família Cardiidae
Subfamília Cardiinae
Acanthocardia erinacea (Lamarck, 1819), cala Rajada (Capdepera). CM-MRA 212.
Acanthocardia tubercolata (Linneo, 1758) var. *nutrica* Danfzemberg, port de Manacor, 01.02.1928. CM-MRA 213. I s'arenal de sa Canova (Artà), 17.09-1920. CM-MRA 214.
Cardium geminatum Linneo, 1758, cala Rajada (Capdepera). CM-MRA 215.
Subfamília Laevicardiinae
Cerastoderma glaucum (Bruguière, 1789), estany de na Borges (Artà), 17.09.1920. CM-MRA 216.
Laevicardium norvegicum (Spengler,

1790), amb xarxa a 45 m a cala Rajada (Capdepera), 24.03.1919. CM-MRA 217.
Laevicardium oblongum (Chemnitz, 1872). CM-MRA 218.

Família Mactridae
Mactra stultorum Linneo, 1758, port de Manacor, 01.01.1928. CM-MRA 219. I de Capdepera, 01.08.1927. CM-MRA 220.

Família Solenidae
Ensis ensis (Linneo, 1758), Palma de Mallorca. CM-MRA 221.
Ensis siliqua (Linneo, 1758), Palma de Mallorca. CM-MRA 222.
Solen vagina Linneo, 1758, Palma de Mallorca. CM-MRA 223.

Família Tellinidae
Tellina balaustina Linneo, 1758, es Carregador (Capdepera). CM-MRA 224.
Tellina donacina Linneo, 1758, es Carregador (Capdepera). CM-MRA 225.
Tellina incarnata Linneo, 1758 var. *squalida*, port de Manacor, 01.09.1925. CM-MRA 226.
Tellina planata Linneo, 1758, colònia de Sant Pere (Artà), 01.03.1962. CM-MRA 227.

Família Psammobiidae
Subfamília Solecurtinae
Solecurtus strigillatus (Linneo, 1758), platja de sa Canova (Artà), 17.09.1919. CM-MRA 228.

Família Donacidae
Donax venustus Poli, 1795, platja de son Moll (Capdepera), 01.01.1920. CM-MRA 229. I de l'arenal de sa Canova (Artà), 01.05.1919. CM-MRA 230.
Donax trunculus Linneo, 1758, arenal de sa Canova (Artà), 17.09.1920. CM-MRA 231.

Família Glossidae
Glossus humanus (Linneo, 1758), cala Rajada (Capdepera), 01.06.1960. CM-MRA 232.

Família Veneridae
Subfamília Venerinae
Venus verrucosa Linneo, 1758, port de Manacor, 01.08.1952. CM-MRA 233. I de cala Rajada (Capdepera). CM-MRA 234.
Venus cassina Linneo, 1758, davant el cap Vermell (Capdepera). CM-MRA 235.
Subfamília Chioninae
Chamelea gallina (Linneo, 1758), arenal de sa Canova (Artà). CM-MRA 236.
Clausinella fasciata (Da Costa, 1778). CM-MRA 237.
Subfamília Pitarinae
Callista chione (Linneo, 1758), Sette (França). CM-MRA 238. I amb xarxa a 30 braces a cala Rajada (Capdepera), 26.07.1920. CM-MRA 239.
Subfamília Tapetinae
Irus irus (Linneo, 1758), es Carregador (Capdepera), 01.07.1920. CM-MRA 240.
Tapes decussatus (Linneo, 1758), port de Manacor, 05.02.1928. CM-MRA 241.
Venerupis pullastra (Montagu, 1803), platja sa Canova (Artà), 01.08.1929. CM-MRA 242.
Subfamília Dosiniinae
Dosinia exoleta Linneo, 1758, cala Rajada (Capdepera). CM-MRA 243.
Dosinia lupinus (Poli, 1791), arenal de sa Canova (Artà). CM-MRA 244.

Classe Scaphopoda

Família Dentaliidae
Dentalium vulgare Linneo, 1767. CM-MRA 245.

Mol·luscs Marins / Nombre de tàxons	
Colom (1978)	132
Pons (1992)	130
Jaeckel (1952)	102
Gasull (1965)	96
Aguilar-Amat (1933c)	76
Jaeckel i Plate (1964)	75
Hidalgo (1878)	72
Barceló (1873)	70
Barceló (1876)	70
Compte (1968)	67
Bofill i Aguilar-Amat (1924)	67
Paul (1995)	63
Altonaga *et al.* (1994)	54
Aguilar-Amat (1933a)	53
Maluquer (1917a)	49
Gasull (1984)	47
Dohrn i Heynemann (1862)	43
Bofill (1917)	40
Gasull (1970)	39
Mayol (1980)	38
Altaba (1993a)	29
Der Host (1970)	24
Habsburgo-Lorena (1985)	24
Mateo (1978)	21
Gasull (1964)	20
Altimira (1972a)	20
Pons i Damians (1992)	19
Gasull (1963a)	19
Schröder (1978a)	17
Gasull (1979)	15
Schröder (1978b)	15
Bech (1989)	14
Maluquer (1917b)	11
Gasull i Van Regteren (1969)	9
Boeters (1987)	9
Forés (1984)	9
Ramis (1814)	9
Gasull (1963b)	5

Mol·luscs Terrestres / Nombre de tàxons	
Hidalgo (1917)	421
Aguilar-Amat (1933b)	372
Nordsieck (1982)	333
Altimira (1972b)	223
De Buen (1916)	184
Hidalgo (1870-1890)	173
Altaba (1993b)	169
Luque i Templado (1981)	163
Bofill i Aguilar-Amat (1924)	160
Nordsieck (1972)	143
Ballesteros *et al.* (1987)	132
Gasull i Cuerda (1974)	102
Moreno *et al.* (1990)	97
Cervera *et al.* (1988)	95
Lamy (1934a)	76
McAndrew (1850)	69
Ramis (1814)	66
Templado (1982)	61
Altimira (1973)	59
Habsburgo-Lorena (1985)	53
Nordsieck (1977)	46
De Buen (1935)	45
Ballesteros *et al.* (1986)	44
Schröder (1978e)	44
Giner (1930)	27
Bofill (1917)	27
Lamy (1934b)	21
Magaz (1934)	20
Ros i Gili (1985)	15
Ros (1981)	14
Nordsieck (1968)	14
Dekker (1986)	13
Giner (1929)	11
Morales (1958)	9
Nordsieck (1969)	9
Ros (1975)	8
Bosch i Sastre (1976)	7
Schröder (1978d)	7
Mateo (1976)	6
Girard (1893)	6
Hidalgo (1906)	6
Altaba i Traveset (1985)	6
Schröder (1978c)	5
Maluquer (1915)	5

Taula 1. Relació dels treballs faunístics o taxonòmics més rellevants publicats sobre els mol·luscs actuals de les Balears amb la relació de tàxons citats de les Balears.
Table 1. Checklist of the more relevant faunistic and taxonomic papers concerning living Balearic Mollusca, with the number of taxa respectively cited from the Balearic Islands.

Anàlisi bibliogràfica

És sabut que a les Balears es troben altres col·leccions privades de mol·luscs més abundants i millor representades que la modesta col·lecció de mol·luscs del Museu Regional d'Artà (v.gr. col·lecció R. Galiana, col·lecció M. Forés, col·lecció M. Cifre, col·lecció F. Ruiz, col·lecció F. Gracia-D. Vicens, col·lecció Sáez, collecció C.R. Altaba, col·lecció J. Pons, col·lecció A. Garau, col·lecció J. Damians, col·lecció G. Payeras, col·lecció A.M. Grau, col·lecció X. Riera, etc...). Emperò són poques les dades faunístiques que es tenen sobre les mol·luscs de les Balears. Per tot això, paral·lelament a la revisió de la col·lecció de mol·luscs del Museu Regional d'Artà s'ha intentat revisar la majoria dels treballs faunístics o taxonòmics, més importants publicats sobre els mol·luscs vivents a les Balears (referències on es citen més de quatre tàxons) (Taula 1). També han estat considerats aquells treballs dels quals sense ésser faunístics ni taxonòmics es podria desprendre una relació faunística. S'ha de recalcar que l'ordenació establerta no indica la importància del treball, doncs hi ha excel·lents treballs taxonòmics que citen unes poques espècies, és tracta tan sols d'una ordenació numèrica. Així com en l'ordenació del catàleg s'ha seguit un criteri taxonòmic, les referències han estat agrupades en dos grans grups ecològics: d'una banda els mol·luscs terrestres i d'aigues epicontinentals i d'altra els marins. Aquesta anàlisi s'ha realitzat per justificar la importància d'aquest tipus de treballs faunístics a les nostres illes. Les dades objectives situarien aquest treball en la cinquena posició d'entre els 37 treballs considerats pel que fa als mol·luscs marins (174 tàxons representats) i la tretzena de 35 pel que fa als mol·luscs terrestres (53 tàxons representats). A més a més, la revisió bibliogràfica ens ha permès de constatar que alguns autors moderns desconeixien o obviaven treballs anteriors. Aquesta falta de rigor i ignorància els conduia a suposar noves citacions d'espècies Balears o insulars, però que prèviament ja havien estat recollides per un o varis treballs. Per efectuar el recompte han estat inclosos tots els tàxons citats en el treball, malgrat es tractàs de citacions dubtoses. La columna de la dreta reflexa el nombre total d'espècies de Balears citades, tant si són citacions d'espècies recol·lectades o estudiades pels autors com si són fruit de referències anteriors.

Aquesta petita col·lecció històrica no ha estat tinguda en compte en cap de les referències bibliogràfiques citades (excepte a Garcias-Font, 1957).

Agraïments

Volem agrair l'ajuda rebuda dels avaluadors i dels companys amb qui hem discutit el manuscrit, que amb les seves suggerències, sens dubte, han fet millorar el resultat d'aquest modest treball. També, el nostre més sincer agraïment a la Junta rectora del Museu Regional d'Artà i a l'Obra Cultural i Social de la Caixa d'Estalvis de Balears "Sa Nostra" per les facilitats que ens ha brindat per a poder estudiar aquest material. Sigui aquest el nostre reconei-

xement, i petit homenatge, a la ingent tasca duita pel naturalista Llorenç Garcias Font i a totes les persones que de forma desinteressada han col·laborat per conservar aquest important capítol de la Història Natural d'aquestes Illes.

Aquest treball s'emmarca dins del projecte PB91-0055 de la DGICYT.

Bibliografia

Abbott, R.T. i Boss, K.J. 1989. *A classification of the living Mollusca.* Kay Cunningham Vaught & American Malacologists, Inc. Melbourne. 195 pp.

Aguilar-Amat, J.B. 1933a. Llista de les espécies de Mol-luscos terrestres i fluviàtils citats fins ara de Menorca. *Revista de Menorca*, 28:105-107.

Aguilar-Amat, J.B. 1933b. Mol·luscos marins citats de l'illa de Menorca. *Revista de Menorca*, 28:107-118.

Aguilar-Amat, J.B. 1933c. Observacions malacològiques. Contribució al coneixement de la malacofauna menorquina. *Butll. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 33:324-338.

Alcover, J.A. 1992. Colecciones de Ciencias Naturales en las Baleares. *B. Int. Symp. & First World Congress on Preserv. and Conserv. of Nat. Col.*, 2:75-82.

Alcover, J.A., Ballesteros, E. i Fornós, J.J. 1993. *Història Natural de l'Arxipèlag de Cabrera*, CSIC-Edit. Moll, Mon. Soc. Hist. Nat. Balears, 2. Palma de Mallorca. 778 pp.

Alcover, J.A., Rosselló, J.A. i Rodríguez-Perea, A. 1987. Bases per a la creació del Museu de la Natura de les Illes Balears. *I Jornades del Medi Ambient.*, 175-176.

Altaba C.R. 1993a. Els caragols i llimacs terrestres (Mollusca: Gastropoda). In: Alcover, J.A., Ballesteros, E. i Fornós, J.J. eds. *Història Natural de l'Arxipèlag de Cabrera*: 409-426. CSIC-Edit. Moll, Mon. Soc. Hist. Nat. Balears, 2. Palma de Mallorca.

Altaba C.R. 1993b. Els mol·luscs marins: catàleg preliminar. In: Alcover, J.A., Ballesteros, E. i Fornós, J.J. eds. *Història Natural de l'Arxipèlag de Cabrera*: 409-426. CSIC-Edit. Moll, Mon. Soc. Hist. Nat. Balears, 2. Palma de Mallorca.

Altaba, C.R. i Traveset, A. 1985. Noves localitzacions d'Opistobranquis als Països Catalans. *Butll. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 52:83-86.

Altimira, C. 1972a. Notas malacológicas. XV. Datos sobre algunos moluscos terrestres y de agua dulce de Menorca. *Miscel. Zool.*, 3:11-13.

Altimira, C. 1972b. Notas malacológicas. XVI. Contribución al conocimiento de la fauna malacológica marina de Menorca. *P. Inst. Biol. Apl.*, 53: 33-52.

Altimira, C. 1973. Notas malacológicas. XVIII. Datos sobre la fauna malacológica marina de la isla de Menorca. *Miscel. Zool.*, 3:9-10.

Altonaga, K., Gómez, B., Martín, R., Prieto, C.E., Puente, A.I. i Rallo, A. 1994. *Estudio faunístico y biogeográfico de los moluscos terrestres del norte de la península Ibérica.* Eusko Legebiltzarra. Vitoria. 503 pp.

Ballesteros, M., Alvarez, G. i Mateo, B. 1986. Aproximación a la fauna de Opistobranquios de la Isla de Me-

norca. *P. Dept. Zool. Barcelona*, 12:93-106.

Ballesteros, M., Castelló, J., Gallés, M, i Sardà, R. 1987. *Invertebrados alguícolas marinos de las islas Pitiusas*. Consell Insular d'Eivissa i Formentera - Conselleria d'Ecologia i Medi Ambient. Eivissa. 96 pp.

Barceló, F. 1873. Moluscos terrestres y de agua dulce de la islas Baleares y catálogo metódico de los mismos. *Rev. Balear Lit. Cienc. y Artes*. Palma.

Barceló, F. 1876. *Nuevos apuntes para la fauna balear. Catálogo de los reptiles y de los moluscos terrestres y de agua dulce observados en la islas Baleares*. Imp. Pedro José Gelaber. Palma de Mallorca. 17 pp.

Bech, M. 1989. Dades malacològiques. Sobre alguns mol·luscs recollits en cavitats subterrànies a l'illa de Menorca. *Endins*, 14-15:77-79.

Bellés, X. 1990. *Coleoptera Ptinidae, Gibbiinae*. Fauna Ibérica, Museo Nacional de Ciencias Naturales, CSIC, Vol. 0. Madrid. 43 pp.

Boeters, H. 1987. Moitessieridae und Hydrobiidae auf Spanien und Portugal. *Arch. Mollusk.*, 118:181-261.

Bofill, A. 1917. Moluscos ingressats en el Museu desde el mes de juny de 1916. *Junta de Ciències Naturals de Barcelona*, 2:533-549.

Bofill, A. i Aguilar-Amat, J.B. 1924. Malacologia de les Illes Pitiüses. *Treb. Mus. Cienc. Nat. Barcelona*, 10:1-71.

Bosch, M. i Sastre, A. 1976. Sobre la presencia y distribución de "Poliplacophora" en el litoral de Mallorca. *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 21:25-32.

Cervera, J.L., Templado, J., García-Gómez, J.C., Ballesteros, M., Ortea, J.A., García, F.J., Ros, J. i Luque, A.A. 1988. *Catálogo actualizado y comentado de los Opistobranquios (Mollusca, Gastropoda) de la península Ibérica, Baleares y Canarias, con algunas referencias a Ceuta y la isla de Alborán*. Iberus, supl. 1. Sevilla. 84 pp.

Colom, G. 1978. *Biogeografía de la Baleares*. IEB-CSIC. Palma de Mallorca. 517 pp.

Compte, A. 1968. La fauna de Menorca y su origen. *Revista de Menorca*, núm. extraordinario:5-212.

Cuerda, J., Gracia, F. i Vicens, D. 1989-90. Dos nuevos yacimientos del Pleistoceno marino en Porto Colom (Mallorca). *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 33:49-66.

De Buen, F. 1934. Resultados de la primera campaña biológica a bordo del "Xauen" en aguas de Mallorca (Abril 1933). *Trabajos, I.E.O.*, 6:7-89.

De Buen, O. 1916. *Apéndice al estudio batilitológico de la Bahía de Palma de Mallorca. Moluscos recogidos con los sedimentos*. Trabajos de Oceanografía y Biología Marina. Madrid. 31 pp.

Dekker, R. 1986. On a small collection of opisthobranch molluscs from Minorca (Balearic Islands, Spain). *Anales de Biología*, 7:3-4.

Der Host, D.V. 1970. Beitrag zur Kenntnis der Molluskenfauna von Mallorca. *Mitt. Zool. Gess. Braunau*, 1:117-127.

Doadrio, I. 1989. *Catálogo de los peces de agua dulce del Museo Nacional de Ciencias Naturales*. Museo Nacional de Ciencias Naturales -

Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid. 72 pp.

Dohrn, H. i Heynemann, F.D. 1862. Zur Kenntniss der Molluskenfauna der Balearen. *Malak. Blätter*, 99-111.

Garcia, Ll. i Massuti, C. 1987. Inventari bibliogràfic dels crustacis decàpodes de les Balears. *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 32:47-56.

Garcias-Font, Ll. 1954. Notas zoológicas. *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, fas. 1-4:8-11.

Gasull, L. 1963a. Algunos moluscos terrestres y de agua dulce de Baleares. *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 9:3-80.

Gasull, L. 1963b. Descripción de unas nuevas formas del género *Helicella (Xeroplexa)* de Baleares. *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 9:83-92.

Gasull, L. 1964. Las *Helicella (Xeroplexa)* de Baleares Gastropoda Pulmonata. *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 10:3-67, làmines 1-9.

Gasull, L. 1965. Algunos moluscos terrestres y de agua dulce de Baleares. *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 11:7-154.

Gasull, L. 1969. Adiciones y rectificaciones a la fauna malacológica terrestre y de agua dulce de las Baleares. *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 15:59-72.

Gasull, L. 1979. Micropulmonados terrestres de Baleares. *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 23:7-23.

Gasull, L. 1984. Terrestrial and freshwater Gasteropods of the Pityusics (Eivissa and Formentera), excluding *Trochoidea* (*Xerocrassa*) Monterosato 1892. In: Kuhbier, H., Alcover, J.A., i Guerau d'Arellano, C. eds. *Biogeography and Ecology of the Pityusic Islands*: 231-241. Mon. Biol., 52. Junk ed. La Haia.

Gasull, L. i Cuerda, J. 1974. Malacología del contenido gástrico de las grandes estrellas de mar. *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 19:155-175.

Gasull, L. i Van Regteren, C.O. 1969. Pulmonados desnudos de la Baleares (Mollusca, Gastropoda). *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 15:121-134

Giner, J. 1929. Fauna conquiológica Peninsular y Baleárica. Gastrópodos marinos. *Inst. Cat. Hist. Natural*, 9:142-151.

Giner, J. 1930. Fauna conquiológica, peninsular y baleárica Gastropodos IX Familias: Septidae, Cassididae, Doliidae, Cypraediae, Chenopodidae. *Inst. Cat. Hist. Natural*, 10:124-142.

Girard, A.A. 1893. Notice sur les céphalopodes des côtes de l'Espagne. *Anal. Soc. Esp. Hist. Nat.*, 21:87-90.

Guerra, A. 1992. *Mollusca Cephalopoda*. Fauna Ibérica, Museo Nacional de Ciencias Naturales, CSIC, Vol. 1. Madrid. 327 pp.

Habsburg-Lorena, Ll.S. 1985. *Las Baleares por la palabra y el grabado. Mallorca (parte general).* "Sa Nostra" ed. vol. IV. Palma de Mallorca 673 pp.

Hidalgo, J.G. 1870-1890. *Moluscos marinos de España, Portugal y las Baleares*. Madrid. 348 pp.

Hidalgo, J.G. 1878. Catalogue des Mollusques terrestres des Iles Baleares. *Journal de Conchyliologie*, 26:213-247.

Hidalgo, J.G. 1906. *Monografia de las especies del género* Cypraea. Gaceta de Madrid. Madrid 588 pp.

Hidalgo, J.G. 1917. *Fauna malacológica de España, Portugal y las Baleares. Moluscos testáceos marinos.* Trabajos del Museo Nacional de Ciencias Naturales 30. Madrid. 725 pp.

Ibáñez, I. i Fernández, R. 1989. *Catálogo de Murciélagos de las colecciones del Museo Nacional de Ciencias Naturales.* Museo Nacional de Ciencias Naturales-Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid. 54 pp.

Jaeckel, S. 1952. Die Mollusken der Spanischen Mittelmeer-Inseln. *Mitteil. Mus. Berlin,* 28:53-143.

Jaeckel, S.H. i Plate, H.P. 1964. Beiträge zur Kenntnis der Molluskenfauna der Insel Mallorca. *Malak. Abhandlungen Staat. Mus. Tierk. Dresden,* 4:53-87.

Lamy, E. 1934a. Sobre algunos moluscos procedentes de las campañas del Instituto Español de Oceanografía. *Notas y Resúmenes I.E.O.* 1-13.

Lamy, E. 1934b. Primera campaña biológica a bordo del "Xauen" en aguas de Mallorca (Abril 1933). Moluscos. *Trabajos, I.E.O.,* 9:80-82.

Luque, A. i Templado, J. 1981. Estudio de una tanatocenosis de moluscos de la isla de sa Torreta (Formentera). *Iberus,* 1:23-32.

MacAndrew, R. 1850. Notes on the distribution and range in depth of Mollusca and other marine animals observed on the coast of Spain, Portugal, Barbary, Malta, and southern Italy in 1849. *Report,* 263-304.

Magaz, J. 1934. Catálogo provisional de los moluscos cefalópodos vivientes en las costas de la Península Ibérica y Baleares. *Notas y Resúmenes, I.E.O.,* 50:1-53.

Maluquer, J. 1915. Amfineures de Catalunya. *Treb. Inst. Cat. Hist. Nat.,* 187-285.

Maluquer, J. 1917a. Excursió a les illes de Mallorca i Cabrera. *Junta de Ciències Naturals de Barcelona,* 2:613-618.

Maluquer, J. 1917b. Algunos moluscos Terrestres de la isla de Cabrera. *Bol. r. Soc. Hist. Nat.,* 17:394-396.

Mateo, B. 1976. Contribución al conocimiento de la fauna malacológica marina de Menorca (1.ª nota). *Miscel. Zool.,* 3:19-20.

Mateo, B. 1978. *Estudio comparado de los moluscos terrestres de Menorca.* Bernardo Mateo Alvarez ed. Mahón. 56 pp.

Mayol, J. 1980. Malacología de la Albufera. In: Barceló, B. i Mayol, J. coord. *Estudio Ecológico de la albufera de Mallorca (Alcudia, Muro, Sa Pobla)*: 195-198. ICONA -Dep. Geografia. Palma de Mallorca.

McMinn, M. 1993. *Catàleg de la col·lecció osteològica d'ocells "Museu de la Naturalesa de les Illes Balears".* Papers del Museu de la Naturalesa de les Illes Balears (SHNB), 2. Palma de Mallorca. 51 pp.

Morales, E. 1958. Cefalópodos de Cataluña. I. *Inv. Pesq.,* 11:3-32.

Moreno, I., Roca, I. i Salamanca, M. 1990. *Guía de la flora y fauna del Mar Balear.* INESE. Palma de Mallorca. 279 pp.

Nordsieck, F. 1968. *Die europäischen Meeres-Gehäuseschnecken (Prosobranchia). Vom Eismeer bis Kapverden und Mittelmer.* G. Fischer. Stuttgart. 273 pp.

Nordsieck, F. 1969. *Die europäischen Meeres-Gehäuseschnecken (Bivalvia). Vom Eismeer bis Kapverden, Mittelmer und Schwarzes Meer.* G. Fischer. Stuttgart. 256 pp.
Nordsieck, F. 1972. *Die europäischen Meeresschnecken (Opistho-branchia mit Pyramidellidae; Rissoacea). Vom Eismeer bis Kapverden, Mittelmer und Schwarzes Meer.* G. Fischer. Stuttgart. 327 pp.
Nordsieck, F. 1977. *The Turridae of the European Seas.* Roma 131 pp.
Nordsieck, F. 1982. *Die europäischen Meeres-Gehäuseschnecken (Prosobranquia).* G. Fischer. Stuttgart-New York. 539 pp.
Paul, C.R.C. 1995. Mol·luscs del Parc Natural de s'Albufera. *Butll. Parc Natural s'Albufera*, 2:71-81.
Pons, G. 1992. *Llista vermella dels mol·luscs terrestres i d'aigua dolça de les Balears.* Documents Tècnics de Conservació número 13. Palma de Mallorca. 93 pp.
Pons, G. i Damians, J. 1992. Fauna malacològica d'algunes cavitats de l'illa de Mallorca. *Endins,* 17-18:67-72.
Ramis, J. 1814. *Specimen animalium, vegetabilium et mineralium in insula Minorica frequentiorum ad normam Linneani sistematis.* Mahón. 60 pp.
Ros, J. 1975. Opistobranquios (Gastropoda: Euthyneura) del litoral ibérico. *Inv. Pesq.*, 39:269-372.
Ros, J. 1981. Noves citacions de Gasteròpodes opistobranquis de les Gimnèsies. *Butll. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 47:175-177.
Ros, J. i Gili, J.M. 1985. Opistobranches des grottes sous-marines de l'îles de Majorque (Baléares). *Rapp. Comm. int. Mer Médit.*, 29:141-145.
Sabelli, B., Giannuzzi-Savelli, R. i Bedulli, D. 1990-92. *Catalogo annotato dei Molluschi marini del Mediterraneo.* Società Italiana di Malacologia. Bologna. 781 pp.
Schröder, F. 1978a. Zur Landschneckenfauna der Insel Formentera/ Pityusen. *Veröff. Überseemuseum Bremen*, 5:49-56.
Schröder, F. 1978b. *Trochoidea (Xerocrassa) ebusitana* (Hidalgo 1869) und ihre Rassen auf den Pityusen/ Spanien. *Veröff. Überseemuseum Bremen*, 5:83-120.
Schröder, F. 1978c. Die Marinen Mollusken der Pityusen. I. Die Polyplacophoren (Käferschnecken) der Bucht von Sal Rossa. *Veröff. Überseemuseum Bremen*, 5:59-66.
Schröder, F. 1978d. Die Marinen Mollusken der Pityusen. II. Trochidae aus der Bucht von Sal Rossa. *Veröff. Überseemuseum Bremen,* 5:67-72.
Schröder, F. 1978e. Die Marinen Mollusken der Pityusen. III. Die Gastropoden de Posidonia-Bestände. *Veröff. Überseemuseum Bremen*, 5:73-81.
Sureda, J. 1976. Llorenç Garcias-Font. *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 21:5-9.
Templado, J. 1982. Contribución al conocimiento de los gasterópodos marinos de Mallorca. *Iberus*, 2:71-77.
Winkler, A. 1924-32. *Catalogus Coleopterorum regionis palaearticae.* A. Winkler ed. Wien. 1698 pp.